

Kritiķiem reti izdodas uziet romānu, par kuru nešauboties var teikt: tas ir meistardarbs! Mūsaprāt, “Zaķa gads” ir viens no tiem. Tas atgādina par to, kas patiesībā ir svarīgs ikdienas dzīvē.

The European

Eskeipisma literatūras labākais paraugs... Brīnišķīga fantāzija par to, kas varētu notikt dienā, kad vienkārši izlemsiet: “Pie joda ar to visu...”

NPR

Satīra, izdomas bagāts un humorpilns romāns. Un vienlaikus arī atsvaidzinoši sentimentāls tajā ziņā, ka Arto Pāsilinna atgādina par cilvēku saikni ar dzīvnieku pasauli un iedzimto nepieciešamību pēc laimes un brīvības, lai saglabātu dzīves kvalitāti.

Booklist

“Zaķa gads” ir brīnišķīga grāmata! Brīžiem tā liek skaļi smieties un brīžiem – nopūsties. Kādā brīdī saproti, ka vēlies, lai arī tavā dzīvē drīzumā ienāk kāds zaķēns...

Lonely Planet

Tīrs prieks! Šajā darbā tiek slavināta daba, kuru iepazīstam, mijoties gadalaikiem; romāna lappusēs burtiski var sajust pļavas smaržas – agro āboliņu un dedestīņas, kas lieliski piemērotas zaķa ēdienkartei. Vatanens ir tāds, kādi vēlētos būt arī mēs, un mēs gribētu būt gana drosmīgi, lai par viņu kļūtu... tiklīdz pārstāsim gaidīt īsto brīdi.

BookPage

ARTO PAASILINNA

Jäniksen
vuosi

ARTO PÄSILINNA

Zaka
gāds

No somu valodas tulkojis
Matīss Treimanis

821.511.111-31

Pa 666

Arto Paasilinna
JÄNIKSEN VUOSI

Copyright © The Estate of Arto Paasilinna

First published in Finnish with the original title "Jäniksen vuosi"

in 1975 by Werner Söderström Ltd (WSOY), Helsinki, Finland.

Published in the Latvian language by arrangement with Bonnier Rights, Helsinki, Finland, and Banke, Goumen & Smirnova Literary Agency, Malmö, Sweden.

Cover design © Favoritbuero GbR, Munich

Cover images © Shutterstock, picture no.: 85458112

Shutterstock, picture no.: 143988424

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā. Saskaņā ar Autortiesību likuma 69.¹ pantu persona ir arī mantiski atbildīga par visiem zaudējumiem un morālo kaitējumu, kuru tā radījusi ar autortiesību pārkāpšanu.

© Tulkojums latviešu valodā, Matīss Treimanis, 2000

© Mākslinieciskais noformējums, izdevums latviešu valodā,

Apgāds Zvaigzne ABC, 2022

ISBN 978-9934-0-9875-8

1. Zaķis

Automašīnā sēdēja divi nomākti vīrieši. Cauri puteklainajam vējstiklam viņiem acīs griezās rieta saule. Bija vasara ap Jāņiem. Garām vīriešu nogurušajām acīm abpus smilšainajam lauku ceļam slidēja Somijas vasaras ainavas, vakara skaistumam ne viens, ne otrs nepiegrieza ne mazāko vērību.

Viens no viņiem bija žurnālists, otrs – fotogrāfs, abi – darba braucienā. Divi nelaimīgi, ciniski cilvēki. Abiem tuvojās pusmūžs, taču jaunībā uz dzīvi liktās cerības ne vienam, ne otram nebija īstenojušās visā pilnībā, ne uz to pusi. Viņi bija precēti vīri, krāpti un paši krāpuši, abiem uzglūnēja kuņģa čūla, un arī dažādas citas raizes bija viņu ikdiena.

Nupat viņi bija strīdējušies par to, vai vajadzētu braukt atpakaļ uz Helsinkiem, vai arī gudrāk būtu palikt pa nakti Heinolā. Patlaban viņi vairs nesarunājās.

Sagumuši un iecirtušies, viņi, saspringti domādami, brauca vasaras vakara burvībā, un pat nemanīja, cik nožēlojams galu galā ir šis brauciens. Nogurdinošs, truls ceļojums.

Mazā pakalniņā pretī saulei neveikli lēpatoja zaķēns un, vasaras apskurbis, izslējās uz pakalņepām ceļa vidū. Sārtā saule ierāmēja zaķīti kā gleznā.

Mašīnas šoferis – fotogrāfs – ieraudzīja mazo radībiņu uz ceļa, taču viņa trulās smadzenes nespēja darboties pietiekami ātri, un viņš nepaguva paraut sāņus. Putekļainā sandale smagi spieda bremzes pedāli, taču par vēlu. Pārbiedētais dzīvnieks mašīnas priekšā palēcās augstu gaisā, atskanēja kluss būkšķis, kad tas ietricās vējstikla stūrī, un tad tas kā plēsts aiznesās uz mežu.

– Ei, zaķim uzbrauci! – ieteicās žurnālists.

– Sasodītais kustonis, labi, ka stikls nesaplīsa.

Fotogrāfs apturēja mašīnu un pabruca atpakaļ uz notikuma vietu. Žurnālists izkāpa no mašīnas.

– Vai šis kur rēgojas? – fotogrāfs negribīgi jautāja. Viņš bija attaisījis sāllogu, taču motoru nenoslāpēja.

– Ko? – žurnālists atsaucās no meža.

Fotogrāfs aizdedza cigareti un pievērtām acīm to sūca. Viņš atjēdzās tikai tad, kad cigarete sāka svilināt nagus.

– Nāc taču reiz, man nav laika šeit dirnēt viena traka zaķa dēļ.

Žurnālists izklaidīgi staigāja pa reto mežiņu, nokļuva mazas laucītes malā, pārlēca grāvim un vēroja tumšzaļo zālaini. Tur viņš zaķēnu ieraudzīja.

Zaķēnam bija lauza kreisā pakājkāja. Stilbs nelāgi atkarājās un mocīja dzīvnieciņu tik ļoti, ka tas nebēga, kaut gan redzēja tuvojamies cilvēku.

Žurnālists paņēma zaķēnu klēpī, tas baidījās gluži neizsakāmi. Vīrietis nolauza žagaru un pietina šīnu pakājkājai ar kablatkatam noplēstajām strēmelēm. Zaķēns paslēpa galvu starp mazajām priekšķepām, ausis trīcēja līdzī tā stiprajiem sirdspukstiem.

No šosejas puses atskanēja nervozi mašīnas motora rūcieni, divi ērcīgi signāli un sauciens:

– Nāc taču reiz! Ja tu joņosi pa mežiem, mēs, pie joda, nemūžam nenonāksim Helsinkos! Vai nu tu nāc, vai arī atgriezīsies kā mācēdams!

Žurnālists neatbildēja. Viņš turēja mazo dzīvnieciņu klēpī. Šķita, ka neko citu radībiņa nav savainojusi, tikai kāju. Zaķēns pamazītēm nomierinājās.

Fotogrāfs izkāpa no mašīnas. Viņš nikni vērās mežā, kolēģi nekur nemanīja. Fotogrāfs lādējās, aizkūpināja cigareti un nemierīgi staigāja pa ceļu. Tā kā no meža aizvien nenāca ne skaņas, vīrietis apdzēsa cigareti uz ceļa un nokliedzās:

– Nu tad paliec šeit, apdauzītais! Sveiki!

Fotogrāfs vēl mirkli ausījās, taču, tā kā atbildes nebija, saniknots kāpa mašīnā, ierūcināja motoru, iedzina pedāli grīdā un aizbrauca. Zem riteniem šņirkstēja ceļa grants. Pēc brīža no mašīnas nebija ne miņas.

Žurnālists ar zaķi klēpī sēdēja grāvmalā, viņš atgādināja vecu sieviņu, kas aizdomājusies ar adīkli rokās. Fotogrāfa mašīnas troksni vairs nevarēja dzirdēt. Rietēja saule.

Žurnālists palaida zaķi pļaviņā un brīdi baiļojās, ka dzīvnieciņš tūdaļ mēģinās laisties lapās, taču tas sakņupa zālienā, un, kad vīrietis to atkal paņēma klēpī, zaķis it nemaz vairs nebijās.

– Te nu mēs būtu palikuši, – viņš sacīja zaķim.

Stāvoklis bija tāds: viņš sēdēja mežā, vienā žaketē, vasaras vakarā. Patiesībā viņš bija atstāts likteņa varā.

Ko šādos gadījumos parasti dara? Vīrietis prātoja, ka laikam būtu vien nācies atsaukties fotogrāfam. Tagad droši vien vajadzētu doties atpakaļ uz lielceļu, sagaidīt nākamo mašīnu un lūgt, lai paved kādu gabalu. Kaut kā saviem spēkiem nokļūt Heinolā vai Helsinkos.

Doma šķita pārmēru pretīga.

Žurnālists ieskatījās savā naudasmakā. Tajā bija daži simtnieki, žurnālista apliecība, veselības apdrošināšanas polise, sievas fotogrāfija, nedaudz monētu, pāris prezervatīvu, atslēgu saišķis, veca 1. Maija nozīmīte. Un vēl pildspalvas, blociņš, grezns. Uz blociņa darba devējs bija licis iespiest: Kārlo Vatanens, žurnālists. Saskaņā ar personas kodu veselības apdrošināšanas polisē Kārlo Vatanens bija dzimis 1942. gadā.

Vatanens piecēlās kājās, paraudzījās uz pēdējo saules blāzmu aiz meža, pamāja ar galvu zaķim. Viņš skatījās šosejas virzienā, taču nespēra ne soli uz to pusi. Virietis pacēla zaķi no zemes, uzmanīgi ievietoja to žaketes sānkabatā un devās projām no mazās laucītes krēslojošajā mežā.

Fotogrāfs negantās dūsmās brauca uz Heinolu. Tur viņš uzpildīja degvielu un nosprieda doties uz to viesnīcu, kuru žurnālists bija ieteicis naktsmītnei.

Fotogrāfs apmetās divvietīgajā numurā, norāva putekļainās drēbes un iegāja dušā. Nomazgājies viņš devās uz viesnīcas restorānu. Viņš domāja, ka gan jau žurnālists drīz vien parādīsies. Tad šo lietu varēs izrunāt. Fotogrāfs izdzēra dažus alus un pēc ēšanas ķērās pie stiprākiem alkoholiskiem dzērieniem.

Tikai žurnālistu nemanija.

Vēl naktī fotogrāfs sēdēja viesnīcas bārā. Viņš blenza melnās bāra letes virsmā un iņņojās par savu stāvokli. Vakara gaitā fotogrāfs bija pārdomājis notikušo. Viņš bija sapratis, ka, pamezdam savu kolēģi mežā, gandrīz neapdzīvotā vietā, pieļāvis kļūdu. Ja nu žurnālists mežā salauzis kāju, varbūt viņš bija apmaldījies vai noslīcis purva akacī. Jo citādi Vatanens noteikti būtu nonācis Heinolā saviem spēkiem, kaut vai kājām.

Fotogrāfam ienāca prātā piezvanīt žurnālista sievai uz Helsinkiem.

Samiegojusies sieviete atbildēja, ka Vatanens neesot manīts, un, aptvērusi, ka zvanītājs ir piedzēries, nolika klausuli. Kad

fotogrāfs no jauna mēģināja piezvanīt uz to pašu numuru, tas neatbildēja. Sieva, protams, bija izrāvusi kontaktdakšīņu no sienas.

Pret rītu fotogrāfs sadabūja taksi. Viņš nolēma aizbraukt līdz notikuma vietai, lai paskatītos, vai žurnālists tomēr vēl neatrodas tur. Taksists jautāja iereibušajam klientam, uz kuriem braukt.

– Brauksim vien pa šito ceļu, bez noteikta mērķa. Es pateikšu, kur būs jāapstājas.

Taksists pameta skatienu atpakaļ. Braukt pa naksnīgu meža ceļu prom no pilsētas un tātad bez noteikta mērķa. Šoferis nemanāmi pārvietoja pistoli no cimdu nodalījuma uz priekšējo sēdekli sev starp kājām. Viņš nemierīgi vēroja klientu.

Kāda paugura galā klients teica:

– Stop, šeit!

Šoferis taustījās pēc ieroča. Tomēr piedzērušais rāmi izkāpa no mašīnas un sāka mežā saukt:

– Vatanen, Vatanen!

Naksnīgais mežs neatbildēja ne ar atbalsi.

– Vatanen, ei, dzirdi, Vatanen!

Vīrietis noāva kurpes, uzrotīja bikšu staras līdz ceļiem un basām kājām iegāja mežā. Drīz viņš pazuda tumsā. Varēja dzirdēt, kā viņš mežā ūjina Vatanenu.

Visai savāds tips, nosprieda taksists.

Kādu pusstundu izbļautījies pa mežu, klients atgriezās uz ceļa. Viņš palūdza pakulu višķi un noslaucīja dubļainos stilbus, uzvilka basajās kājās kurpes, zeķes, šķiet, atradās žaketes kabatā. Viņi brauca atpakaļ uz Heinolu.

– Jums laikam pačibējis kāds Vatanens?

– Jā. Es viņu vakarā atstāju tur, uz tā kalna. Vairs viņa tur nav.

– Nav gan, es arī neredzēju, – šoferis līdzcietīgi teica.

Nākamajā rītā ap vienpadsmitiem fotogrāfs pamodās viesnīcā. Briesmīgas pagīras plēsa viņa galvu vai pušu, nāca vēmiens. Viņš atcerējās pazudušo žurnālistu. Tūlīt jāzvana Vatanena sievai uz darbu. Fotogrāfs stāstīja:

– Viņš aizgāja tai kalnā pakaļ vienam zaķim un neatgriezās. Es gan saucu, bet šis pat neatbildēja, un tā es viņu tur atstāju, kazi, viņš arī gribēja tur palikt.

Uz to sieva:

– Viņš bija pilnā?

– Nebija.

– Kur tad viņš tagad ir, tāpat vien taču tas cilvēks nevarēja pazust!

– Tomēr pazudis viņš ir. Mājās vēl nav rādījies?

– Nav. Ak pasaulīt, es sajukšu prātā no tā visa. Lai nu tiek galā pats. Galvenais, lai viņš tūlīt brauc mājās, tā arī viņam pasaki.

– Kā es viņam varu kaut ko pateikt, ja es nezinu, kur viņš ir?

– Nu, dabū viņu ciet un liec, lai tūlīt zvana man uz darbu. Un pasaki, lai šī būtu pēdējā reize, kad viņš tā ārdās. Klau, man nupat ieradās klients, liec, lai piezvana, atā!

Fotogrāfs zvanīja uz darbu.

– Jā... un vēl tāda lieta, ka Vatanens ir pazudis.

– Kur tad šis noklīdis? – jautāja galvenais redaktors. Fotogrāfs visu izstāstīja.

– Vai nu pēc kāda laika nepārradīsies. Tas jūsu raksts nav tik svarīgs, ka to nevarētu pārcelt uz priekšu. Liksim žurnālā tad, kad Vatanens atgriezīsies.

Fotogrāfs teica, ko tad, ja ar Vatanenu ir noticis kāds nelai mes gadījums. No Helsinkiem mierināja:

– Brauc vien šurp tu pats. Kas gan viņam būtu gadījies, un galu galā tā ir viņa paša darīšana.

- Varbūt ziņot policijai?
- Lai ziņo sieva, ja grib. Viņa taču zina?
- Zina, bet neko daudz neņem vērā.
- Uz mums tas arī īsti neattiecas.